De Beer van Bram

Lessuggesties voor groep 1 en 2

Museum Nienoord
Erfgoededucatietraject Marum en Leek

Kim van Steenwijk www.bloeii.nu

Inhoudsopgave

Inleiding 2

Verantwoording thema's 2

Gebruik van dit pakket 4

Historisch besef 4

Opbouw van het programma 5

Introductie 5

Bezoek schelpengrot 5

Verwerking 5

Introductie 6

Het huis van Bram 6

Kerndoelen 7

Waar woon jij? 8

Verzamelen en bewaren 12

Stout zijn 16

Bijlagen 20

Bijlage 1 20

Bijlage 2 21

Bijlage 3 22

Inleiding

Beste leerkracht,

Voor u ligt het lespakket 'De Beer van Bram' onderdeel van het Erfgoededucatietraject Leek en Marum. Dit lespakket hoort bij het bezoek dat groep 1/2 brengt aan de schelpengrot bij Museum Nienoord.

Dit pakket bevat lessuggesties voor een introductie in de klas, waarmee u de leerlingen voorbereidt op het bezoek aan de schelpengrot. Het bezoek dat de leerlingen brengen aan de schelpengrot biedt verschillende aanknopingspunten voor een uitwerking in de klas. Ter verwerking van dit bezoek vindt u lessuggesties bij drie thema's:

- Waar woon jij
- Verzamelen en bewaren
- Stout zijn

Verantwoording thema's

Het thema *Waar woon jij* neemt Borg Nienoord als uitgangspunt voor een serie activiteiten rondom huizen en wonen. De leerlingen maken tijdens de introductie in de klas kennis met het fictieve personage 'Bram'. Bram is ongeveer zo oud als uw leerlingen en hij woont op de borg. De leerlingen vergelijken hun eigen woonomgeving met die van Bram. Ze geven aan wat hen opvalt aan het huis en de tuin van Bram, ze benoemen overeenkomsten en verschillen in relatie tot hun eigen huis en woonomgeving, ze vergelijken huizen in hun eigen buurt en ze gaan aan de slag met bouwactiviteiten. Begrippen en taalontwikkeling staan in dit thema centraal.

Het thema *Verzamelen en bewaren* sluit aan bij de rijtuigcollectie van Museum Nienoord en de verzameling schelpen in de schelpengrot. Tijdens de introductie nemen de leerlingen digitaal een kijkje in rijtuigdepot. Dit is de verzameling van de vader van Bram die rijtuigen spaart. Hij heeft er inmiddels zoveel dat hij in een van de schuren bij het huis een museum heeft gemaakt.

De favoriete plek van Bram is de schelpengrot. Vroeger heeft iemand heel veel schelpen verzameld en ze in mooie figuren op de muur geplakt. Bram vindt het fijn om over de schelpen

te aaien. Dat bobbelt zo lekker onder zijn vingers. Sommige schelpen hebben ribbels, maar andere zijn heel glad en voelen zacht.

Jonge kinderen beleven ook plezier aan verzamelen. In dit thema brengt u in kaart wat de leerlingen in uw klas verzamelen en u legt met de kinderen een verzameling aan rond een samen gekozen onderwerp. In dit thema denken de leerlingen na over wat zij met een verzameling kunnen doen, hoe ze aan nieuwe aanwinsten kunnen komen om de verzameling mee uit breiden, waar een museum voor dient en hoe een tentoonstelling tot stand komt.

Het thema *Stout zijn* is een uitwerking van het verhaal dat de kinderen van de vertelster te horen krijgen in de schelpengrot.

Bram is niet alleen dol op de schelpengrot vanwege de verzameling schelpen en de mooie figuren op de wanden. Het verhaal dat over de schelpengrot wordt verteld maakt de plek voor hem mysterieus en spannend.

Korte samenvatting verhaal (Alleen ter informatie van de leerkracht, de leerlingen horen dit verhaal pas in de schelpengrot!)

Vroeger, nog voordat de schelpengrot bestond werd deze ruimte gebruikt als schatkamer van de borg. Voor het personeel was de schatkamer streng verboden terrein. Een van de kamermeisjes van de borg kon haar nieuwsgierigheid echter niet bedwingen en besloot stiekem een kijkje te nemen toen de borgheer een avond op stap was. Verbijsterd door de pracht en praal van de schatten vergat ze de tijd. Toen ze weer helder kon nadenken was het al te laat. Ze werd gevonden door de borgheer die inmiddels was teruggekeerd. Boos over haar ongehoorzaamheid bedacht hij een plan om haar te straffen. Hij liet de schatkamer leegmaken en hij sloot het kamermeisje erin op, samen met een grote verzameling schelpen. Het kamermeisje mocht er pas weer uit als ze alle muren had bedekt met schelpen.

Het kamermeisje had spijt van haar ongehoorzaamheid en om het weer goed te maken besloot ze de schelpen niet lukraak op de muur te plakken. In plaats daarvan maakte ze prachtige mozaïeken waar de borgheer heel blij mee was.

Stout zijn is een herkenbaar thema voor jonge kinderen. Iedereen is wel eens stout of ongehoorzaam. Belangrijk aspect van dit thema is ‘het weer goedmaken’. Sociaal emotionele ontwikkeling staat in dit thema centraal.

Gebruik van dit pakket

Dit pakket is bedoeld ter inspiratie. U vindt er geen uitgewerkte lessen maar lessuggesties waar u uw eigen invulling aan kunt geven.

Wel adviseren wij u om voldoende aandacht te besteden aan de introductie die u met de leerlingen in de klas kunt doen ter voorbereiding op het bezoek aan de schelpengrot.

Historisch besef

Historisch besef is iets dat bij kleuters nog niet of slechts in beperkte mate is ontwikkeld. Specifieke historische kennis opdoen rondom deze erfgoedlocatie is dan ook niet het hoofddoel van dit project. Kennismaken met een bijzondere plek en met een bijzonder verhaal, waarnemen, verbeelden en verwoorden van wat er is te zien , is dat wel.

Wij wensen u en uw leerlingen veel plezier tijdens dit project!

Opbouw van het programma

Introductie

Tijdens de introductie in de klas maken de leerlingen kennis met het huis van Bram. Bram is een fictief personage, van dezelfde leeftijd als de kinderen in uw klas. Hoewel Bram voor de kinderen onzichtbaar blijft, komen ze door de introductieactiviteit toch veel te weten over de plek waar hij woont. Het bezoek aan de schelpengrot is hierdoor een logisch vervolg: de leerlingen gaan kijken bij het huis van Bram en ze bezoeken de plek die Bram het meest bijzonder vindt, de schelpengrot.

Bezoek schelpengrot

Tijdens het bezoek aan de schelpengrot is Bram niet aanwezig want hij is op school. Maar zijn beer is er wel. Zo wordt Bram voor de leerlingen toch een beetje tastbaar. In de PowerPointpresentatie bij de introductie maken de leerlingen kennis met de beer van Bram. De vertelster heeft de beer van Bram opgenomen als onderdeel van haar programma.

Verwerking

Terug op school kunt u het bezoek aan de schelpengrot verder uitwerken. De bovengenoemde thema's zijn bedoeld als leidraad. U vindt per thema een overzicht van mogelijke activiteiten, geordend per vakgebied. Ook vindt u verwijzingen naar relevante websites met lesmateriaal.

Introductie

Het huis van Bram

Tijdens deze introductieactiviteit maken de leerlingen kennis met het huis van Bram. Bram woont in een bijzonder huis. Zo bijzonder dat er regelmatig mensen komen kijken. Het huis is groot en oud. In het huis zijn grote kamers met mooie oude meubels en spullen van vroeger. De tuin is heel groot, met een lange oprijlaan en een poort. Er is zelfs een echt bos vlakbij de tuin van Bram. Het huis van Bram lijkt wel een beetje op een kasteel.

Bekijk samen met de leerlingen de PowerPoint presentatie bij deze les. De leerlingen maken kennis met de beer van Bram en krijgen een beeld van het huis van Bram.

- Laat de leerlingen reageren op de foto's.

Bespreek met de leerlingen wat hen is opgevallen aan het huis van Bram.

- Lijkt het op hun eigen huis?
- Wat is hetzelfde en wat is er anders?

De vader van Bram heeft een bijzondere verzameling. Hij spaart rijtuigen.

Vraag de leerlingen of ze weten wat een rijtuig is en waarvoor deze werd gebruikt. Misschien zijn er leerlingen die wel eens in een rijtuig hebben gezeten. Laat eventueel afbeeldingen zien.

- Welke leerlingen hebben ook een verzameling?
- Waaruit bestaat die verzameling?
- Hoe komen ze aan de spullen?
- Hoe zou de vader van Bram aan de rijtuigen komen?

De plek die Bram het allermooiste vindt, is de schelpengrot, in de tuin. De schelpengrot is heel bijzonder want de muren zijn helemaal bedekt met figuren die gemaakt zijn van schelpen.

- Welke plek in hun eigen huis vinden de kinderen bijzonder. En waarom?

Vraag de leerlingen wat ze te weten zouden willen komen over de schelpengrot. Noteer de vragen en neem ze mee tijdens het bezoek aan de schelpengrot.

Kerndoelen

Taal: 1,2

Oriëntatie op jezelf en de wereld/ruimte: 47

Kunstzinnige oriëntatie: 56

Waar woon jij?

Vakgebied	Activiteit	Beschrijving en materialen	Kerndoel
Taal	Voorlezen Taalontwikkeling /woordenschat	– *Mannetje Jas* Sieb Posthuma – *Klein-Mannetje Heeft Geen Hu*is Max Velthuijs – *Kleine muis zoekt een huis* P. Horacek – *Mol wil ergens anders wonen* Jonathan Emmett en Vanessa Cabban (de digitale versie van dit boek vindt u op http://www.youtube.com/watch?v=RrIl9XbW8QU – *De koning bakt een huis* Annemarie van Haeringen – *Ga je mee?* Charlotte Dematons	Taal: 9, 12
	Praatplaat Taalontwikkeling /Woordenschat	http://www.kleuter.schoolbordportaal.nl/schoolborden/catalogus.html?vakgebied=praatplaten&pagina=2 Op deze website vindt u praatplaten over verschillende onderwerpen: Wonen/in de badkamer/op zolder/aan tafel/ gezin in woonkamer/opstaan	Taal: 1,2, 12
Schrijven	Stempelen Visuele discriminatie	Woorden nastempelen. Zie bijlage 1.	
	Fijne motoriek Schriftoriëntatie	Bedenk samen met de leerlingen woorden die te maken hebben met het onderwerp ‘wonen’ of ‘huis’. Schrijf de woorden op losse kaarten. De leerlingen kunnen de woorden naschrijven of ze kunnen de woorden schrijven bij tekeningen of andere werkstukken.	
Rekenen	Kringspel Ordenen	Een geheugenspelletje voor in de kring. Noem een voorwerp dat je kunt vinden in huis. De leerlingen moeten zeggen waar in huis dat voorwerp thuishoort: – Een washandje (badkamer) – Een dekbed (slaapkamer) – Een schep (schuur/garage) etc.	

Vakgebied	Activiteit	Beschrijving en materialen	Kerndoel
	Telrij	Telrij oefenen in de kring. De leerlingen krijgen een kaart met daarop hun eigen huisnummer. Laat de leerlingen hun huisnummer uitspreken. Kies vijf leerlingen uit en vraag hen op de goede volgorde te gaan staan. Het laagste nummer links, het hoogste nummer rechts. Geef alle leerlingen een beurt en laat de leerlingen in de kring meedenken. Maak tot slot een hele lange rij met alle leerlingen. Maak er als het kan een foto van en hang de foto in de klas.	Rekenen: 23, 24, 25
	Vouwen Ruimtelijke oriëntatie	Twee vouwblaadjes van verschillende kleuren in 16 vierkantjes vouwen. Vierkantjes losknippen. Nu de vorm van een huis leggen (eventueel met voorbeeld ter ondersteuning). Voor het schuine dak vierkantjes over de diagonaal doorknippen. Voorbeeld zie: http://www.knutselmap.nl/tab/huis	
	Ontwikke-lings-materiaal	Kralenplanken over huizen. Zie bijlage 2 en 3.	Rekenen: 23
	Bouwen Schematiseren en ruimtelijk inzicht	In de bouwhoek bouwen de leerlingen verschillende huizen. Daarbij maken ze gebruik van bouwvoorbeelden. http://www.kleutergroep.nl/Bouwvoorbeelden/bouwvoorbeelden%20index.htm http://www.jufgerdineke.weblesjes.nl/index.php?option=com_content&view=category&id=83&layout=blog&Itemid=69 Vervolgens bouwen ze hun eigen ontwerp na.	

Vakgebied	Activiteit	Beschrijving en materialen	Kerndoel
		Met kleine blokjes bouwen de leerlingen huisjes met platte daken en met schuine daken. Ze maken gebruik van de metseltechniek. Leerlingen maken een eigen ontwerp voor een huis. Dit ontwerp leggen ze vast in een 'bouwtekening'.	
Wereld-orientatie	Wandeling Kijken en vergelijken	Maak met uw leerlingen een wandeling door de buurt. Geef de leerlingen een kijkopdracht: Let op de huizen die we tegenkomen. Zien alle huizen er hetzelfde uit of zijn er verschillen? (U kunt met de leerlingen letten op vrijstaande huizen, twee onder een kap, rijtjeshuizen, flats, huizen met platte daken, huizen met schuine daken, grote huizen, kleine huizen, oude huizen, nieuwe huizen etc. Maak als het kan foto's en print die op school uit. Hang de foto's in de klas zodat u er later nog eens op terug kunt komen. Een vervolg activiteit kan zijn dat u de kinderen laat vertellen op welk huis uit de wandeling hun eigen huis het meeste lijkt. U kunt de namen van de leerlingen bevestigen onderaan de foto's.	Oriëntatie op jezelf en de wereld/ ruimte: 47
		Er zijn veel soorten huizen. Maak met de leerlingen een overzicht van verschillende soorten huizen. Bram woont bijvoorbeeld in een kasteel. Waar kun je nog meer in wonen? (Boerderij, flat, blokhut, tipi, iglo, tent, caravan, boomhut, hutje van stro etc). Zoek plaatjes en plak ze op een groot vel papier. Laat de leerlingen de namen erbij schrijven.	Oriëntatie op jezelf en de wereld/ ruimte: 47

Vakgebied	Activiteit	Beschrijving en materialen	Kerndoel
		KunstStation C heeft een lespakket gemaakt over huizen, speciaal voor de onderbouw. Kijk, een huis! is gratis te downloaden op de website van KunstStation C via deze link: http://www.kunststationcultuur.nl/lesmateriaal/erfgoed-in-9-themas/erfgoed-in-9-themas/onderbouw-primair-onderwijs/kijk-een-huis	Oriëntatie op jezelf en de wereld/ ruimte: 47
Beeldende vorming	Construeren Fantasie/ verbeelding Fijne motoriek	Maak van lege dozen en melkpakken huizen. Beplak de dozen en pakken met gekleurd papier. Plak er ramen en deuren op. Maak met alle huizen een maquette. Vul het straatbeeld in. Maak met vlechtstroken een schematisch huis met kamers. Iedere kamer heeft een functie. De leerlingen tekenen het interieur van de kamers. De leerlingen schrijven de namen van de kamers erbij. http://www.knutselmap.nl/tab/huis	
Liedjes en versjes		Opzegversje: Allemaal kamertjes *In ieder huis zijn kamertjes,* *kom kijk maar even rond* *de zolder die zit bovenaan* *de kelder in de grond.* *De keuken en de woonkamer* *de slaapkamer met bed.* *Alleen het kleinste kamertje* *is af en toe bezet.* Lied: Opa Bakkebaard Liedbundel Eigen-wijs	Kunstzinnige oriëntatie:54

Verzamelen en bewaren

Vakgebied	Activiteit	Beschrijving en materialen	Kerndoel
Taal	Voorlezen Taalontwikkeling /woordenschat	– *De Rommeldraak* Nicolle van den Hurk en Ivo de Wijs – *Otto spaart schelpen* Cathatina Valckx – *Woeste Willem* Ingrid & Dieter Schubert – *Brammert en Tissie bezoeken een museum* Gabrielle Vincent	Taal: 12
	Kring-gesprek Taalontwikkeling / woordenschat	Koekeloere Aflevering 'Botjes' http://tvblik.nl/koekeloere/botjes Moffel vindt een botje in de tuin. Hij denkt dat het van een dinosaurus is. Piertje zoekt op de computer een plaatje van een dinosaurus, en zij denkt het ook. Ze gaan naar een museum. De mevrouw die hen rondleidt heeft veel verstand van dinosauriërs. Deze aflevering kan aanleiding zijn tot een gesprek over verzamelen en bewaren. Een museum verzamelt en bewaart bijzondere spullen. Met de leerlingen kunt u in de kring of in een klein groepje de volgende vragen bespreken: – Wat is een museum? – Wie is wel eens in een museum geweest? – Wat heb je er gezien? – Hoe komt een museum aan de spullen? – Welke spullen mogen in een museum? – Wanneer is iets bijzonder genoeg om te bewaren in een museum? – Kun je de spullen in een museum ook kopen? – Wie heeft zelf mooie of bijzondere spullen? – Wie spaart of verzamelt iets?1212	Taal: 1, 2, 12

Vakgebied	Activiteit	Beschrijving en materialen	Kerndoel
	Kring-gesprek Taalontwikkeling / woordenschat	**Een gesprek over verzamelen en bewaren.** Dit gesprek kan een vervolg zijn op het boek De Rommeldraak van Nicolle van den Hurk en Ivo de Wijs. De draak in dit verhaal verzamelt en bewaart alle spullen die de mensen naar hem gooien. Sommige spullen kun je heel lang bewaren andere maar heel kort. Vertel dat de draak appelschillen probeert te bewaren. Kan dat? Laat de leerlingen reageren. Kun je een glas lang bewaren? En een bordje van plastic? En als je deze spullen in de grond stopt. Wat gebeurt er dan? Bespreek de begrippen verteren en verrotten. Maak met de leerlingen een lijstje van dingen die nooit verteren en dingen die heel snel verteren.	
Wereld-oriëntatie	Een verzameling in de klas 1 Woordenschat/ spreekvaardig-heid	Deze activiteit kan een vervolg zijn op het boek Brammert en Tissie bezoeken een museum van Gabrielle Vincent of op de aflevering van 'Botjes' van Koekeloere. Begin met de leerlingen een verzameling rondom een afgesproken onderwerp. Bijvoorbeeld stenen, schelpen, voetbalplaatjes, spullen van vroeger of bijzondere spullen van jezelf. Laat de leerlingen spullen meenemen van huis. Iedere leerling die iets meebrengt vertelt erover in de kring. Vragen die aan bod kunnen komen zijn: – Wat is het voor voorwerp – Hoe ben je eraan gekomen – Waar wordt het voor gebruikt – Van wie is het geweest	Kunstzinnige oriëntatie: 56

Vakgebied	Activiteit	Beschrijving en materialen	Kerndoel
Wereld-oriëntatie	Een verzameling in de klas 2 Woordenschat/ spreekvaardig-heid Creativiteit Schrijven/ schriftoriëntatie Stempelen Sorteren en ordenen	Als er voldoende spullen zijn kan er een tentoonstelling gemaakt worden. Laat een groepje leerlingen een hoek inrichten waar de spullen tentoongesteld kunnen worden. Geef de leerlingen een doos met materialen die ze kunnen gebruiken bij het inrichten van de hoek. Denk aan kleurige doeken, boekenstanders, doosjes met een doorzichtig deksel, trommels, kleine kaartjes, boeken over het onderwerp etc. Nu zijn allerlei andere activiteiten mogelijk: – Namen schrijven en stempelen op kaartjes bij de spullen; een inventarisboek maken; – Sorteren en ordenen van het materiaal; – Uitbreiding van de hoek met een kassa, toegangskaartjes (door de leerlingen zelf te maken) en spullen om kaartjes te knippen of af te stempelen; Een rollenspel spelen in de kring om de leerlingen spelsuggesties aan de hand te doen; koppeling maken met de huishoek. De leerlingen die spelen in de huishoek mogen een bezoek brengen aan het museum. – Gesprekken naar aanleiding van de tentoonstelling: Hoe weten mensen dat de tentoonstelling er is? Wat kan er gedaan worden om mensen naar de tentoonstelling te trekken? En als er mensen komen, wat kunnen ze dan leren van de tentoonstelling? Hoe komen ze aan de informatie?	Kunstzinnige oriëntatie: 56
		– U kunt met de leerlingen posters maken en flyers om reclame te maken voor de tentoonstelling. De leerlingen kunnen bezoekers rondleiden en vertellen over dat wat er te zien is. Het publiek kan bestaan uit leerlingen uit andere groepen, leerkrachten, ouders, opa's en oma's.	
	Een museum-medewerker op bezoek	Nodig een medewerker van een museum uit in de klas die iets kan vertellen over het tot stand komen van een tentoonstelling en hoe een museum te werk gaat bij het verzamelen en bewaren van de spullen.	Kunstzinnige oriëntatie: 55, 56

Vakgebied	Activiteit	Beschrijving en materialen	Kerndoel
Beeldende vorming	Bewaar-doosje Creativiteit, verbeelding, fantasie, ruimtelijke oriëntatie, fijne motoriek	Van de vertelster in de schelpengrot hebben de leerlingen allemaal een schelpje gekregen. Het zijn bijzondere schelpjes want ze waren bedoeld voor de schelpengrot maar er was geen plek meer voor. De schelpjes verdienen een bijzondere plek. Vouw met de leerlingen een doosje van een ansichtkaart. Zie voorbeeld op http://www.youtube.com/watch?v=-hFfQG66oIY U kunt de leerlingen ook twee mandjes laten vouwen van vouwkartons en deze over elkaar heen schuiven als een doosje met een deksel. Laat de leerlingen het doosje versieren met mooi papier, lovertjes en kleine kraaltjes zodat het echt een bijzonder doosje wordt. Of met mozaïek, zoals in de schelpengrot.	Kunstzinnige oriëntatie: 54, 55, 56
	Mini-schelpen-grot	Maak met de leerlingen een mini-schelpengrot in een schoenendoos. Als er schelpen tekort zijn kunnen de leerlingen schelpen van huis meenemen om de schelpengrot mee af te maken. Vraag de leerlingen om met de schelpen eerst een afbeelding/mozaïek te maken voordat de leerlingen de schelpen vastlijmen.	

Stout zijn

Vakgebied	Activiteit	Beschrijving en materialen	Kerndoel
Taal	Voorlezen Taalontwikkeling /woordenschat	– *Wat nu Olivier?* Phyllis Root – *Max en de Maximonsters* Maurice Sendak – *Stoute hond* Chris Haughton – *De Wiebelbillenboogie* Guido van Genechten – *Floddertje* Annie M.G. Schmidt	Taal: 12
	Kring-gesprek Sociaal emotionele ontwikkeling	**Stout zijn/goed maken** Neem een handpop mee in de kring. De pop doet een beetje vreemd. Wil niet praten, probeert zich te verstoppen. Er is iets aan de hand, maar wat? Laat de leerlingen reageren. Zeg dat u nog iets vergeten bent en dat u nog iets uit uw tas moet pakken. In uw tas vindt u een leeg zakje drop. Vraag aan de kinderen wie er bij uw tas is geweest. U wilt weten wie uw dropjes heeft opgegeten. De leerlingen zullen naar de pop wijzen. Vraag de pop om opheldering. De pop biecht zijn daad op. Bespreek met de leerlingen het gedrag van de pop. De pop is heel verdrietig. Vraag de leerlingen naar situaties waarin zij stout waren. – Wat gebeurde er? – Hoe reageerde de omgeving? – Hoe voelt het als je iets gedaan hebt wat niet mag? – Weet je vooraf of iets mag of niet? – Hoe kun je daar achter komen? – Wat hebben ze van hun daad geleerd? – Hoe maak je het weer goed als je iets stouts hebt gedaan? De pop biedt zijn excuses aan. Wil daarna naar bed omdat hij buikpijn heeft van het snoepen. Een van de leerlingen brengt de pop naar de poppenhoek.	Taal: 1,2 Oriëntatie op jezelf en de wereld: 34, 37

Vakgebied	Activiteit	Beschrijving en materialen	Kerndoel
		Ongehoorzaam zijn Uitgangspunt voor dit gesprek: het boek *Wat nu Olivier?* van Phyllis Root en *Max en de Maximonsters* Maurice Sendak Olivier speelt lekker buiten. Zijn moeder zegt dat hij niet te ver weg mag gaan. Maar dan ziet Olivier een prachtig herfstblad dat hij perse wil hebben. Hij rent er achter aan tot dat hij beseft dat hij verdwaald is in het bos. Hij was niet van plan om ongehoorzaam te zijn, het ging per ongeluk! Max is expres ondeugend. Verkleed in zijn wolfspakje pest hij de hond en is hij brutaal tegen zijn moeder. Hij moet voor straf naar zijn kamer. Vraag de leerlingen naar momenten waarop zij bedoeld of onbedoeld ongehoorzaam waren. Vraag of het een situatie was zoals in het boek van Olivier, of zoals in het boek van Max.	
	Poppenkast Sociaal emotionele ontwikkeling Taalontwikkeling	Speel een poppenkastverhaal voor de leerlingen in een echte poppenkast. Of laat een stagiaire een poppenkastverhaal spelen. In het boek Allemaal Poppenkast van Jacques Vriens vindt u originele poppenkastverhalen voor kleuters met duidelijke speelschema's. Een poppenkastverhaal biedt een goed aanknopingspunt om met kleuters te praten over gewenst en ongewenst gedrag.	Taal: 12
	Koekeloere	Aflevering Ik en jij. Moffel en Piertje krijgen ruzie en Moffel vertrekt. Daarna verzint Moffel een plan om Piertje te plagen. http://tvblik.nl/koekeloere/ik-en-jij-1	

Vakgebied	Activiteit	Beschrijving en materialen	Kerndoel
Drama	Rollenspel Sociaal emotionele ontwikkeling Taalontwikkeling Creativiteit Probleem-oplossend denken	Kleine irritaties tussen kinderen onderling komen regelmatig voor. Vaak gaat het om situaties waarin kinderen elkaar onbedoeld in het vaarwater zitten. Meestal komen de kinderen verhaal halen bij de leerkracht. Deze kleine irritaties (voordringen in de rij, iets afpakken in de zandbak of op het plein) kunnen een goed uitgangspunt zijn voor een rollenspel. Speel een ruzie die eerder op de dag plaatsvond uit in de kring. Vraag de kinderen (als ze dat durven) na te spelen wat er gebeurde. De andere kinderen kijken mee. Vraag aan de kinderen die kijken te benoemen waardoor de ruzie ontstaat. Laat de leerlingen die het rollenspel uitvoeren vertellen hoe ze zich voelen. Is ruzie een prettige ervaring? Vraag de groep om oplossingen te bedenken. Hoe kan het anders zodat er geen ruzie ontstaat? Of vraag de groep om manieren te bedenken waarop de kinderen het weer goed kunnen maken met elkaar. Laat de leerlingen die het rollenspel spelen een oplossing kiezen. De leerlingen spelen de situatie nogmaals uit maar passen de gekozen oplossing toe. Wat is het resultaat? Hoe ervaren ze dat?	Taal:2 Oriëntatie op jezelf en de wereld: 34, 37

Vakgebied	Activiteit	Beschrijving en materialen	Kerndoel
Muziek	Zingen/ bewegen	**Lied: Ik ben lekker stout Annie M.G. Schmidt** Muziek: http://www.youtube.com/watch?v=NA5n8qSi3_0 Tekst: http://www.kinderliedjes.info/html/alfabetisch/liedjesI/ik.ben.lekker.stout.htm **Lied: Wiebelbillenboogie Guido van Genechten** Muziek http://www.youtube.com/watch?v=LK8i2rO7T1k **Opzegversje: In de Haagse stadsbus** In de Haagse stadsbus zat een krokodil. Iedereen die binnenkwam beet-ie in zijn bil. Stoute, stoute krokodil. Waarom bijt jij in mijn bil? In de Haagse stadsbus zat een krokodil. **Lied: Ruzie Liedbundel Eigen-wijs**	Kunstzinnige oriëntatie: 54

Bijlagen

Bijlage 1

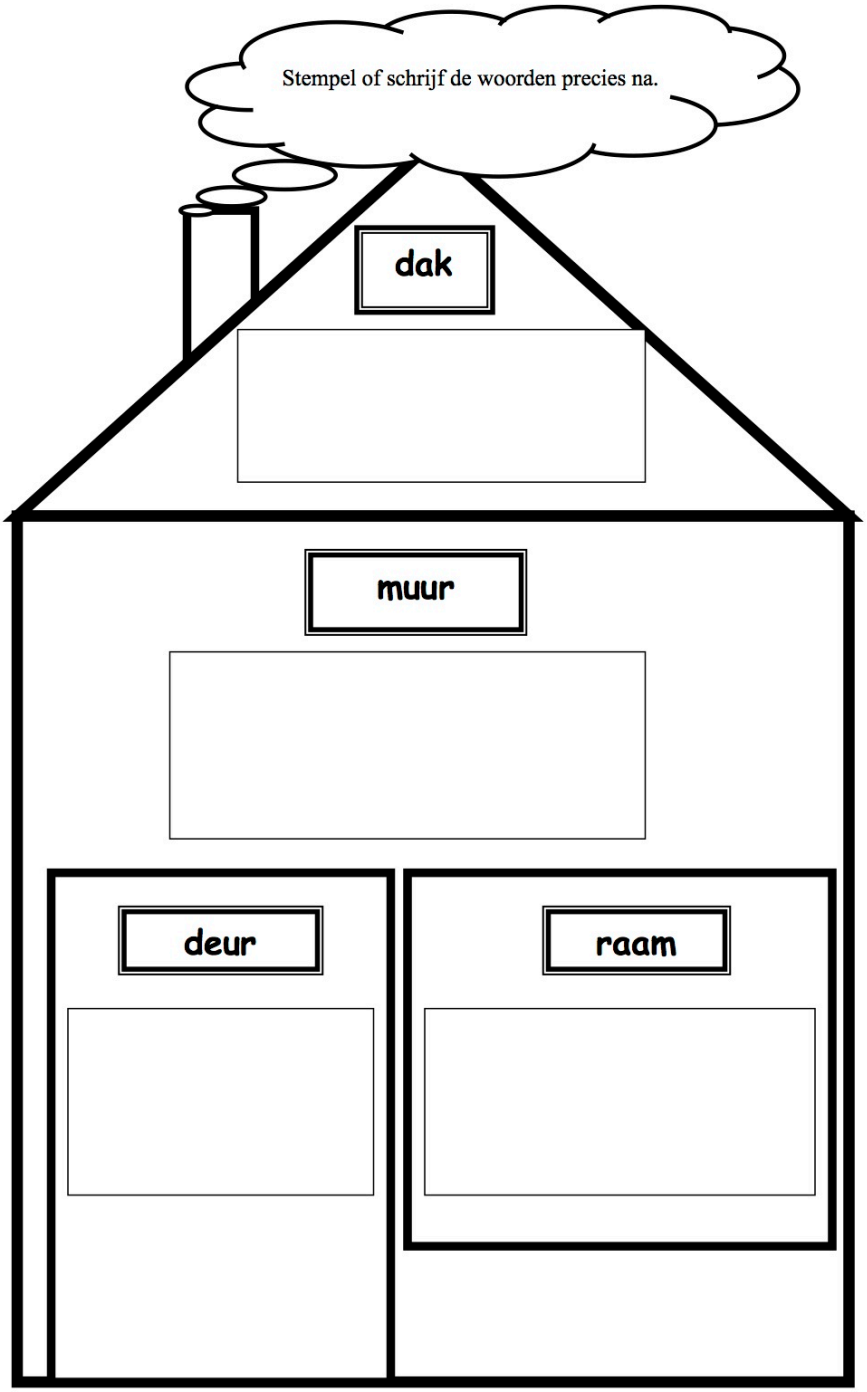

Bijlage 2

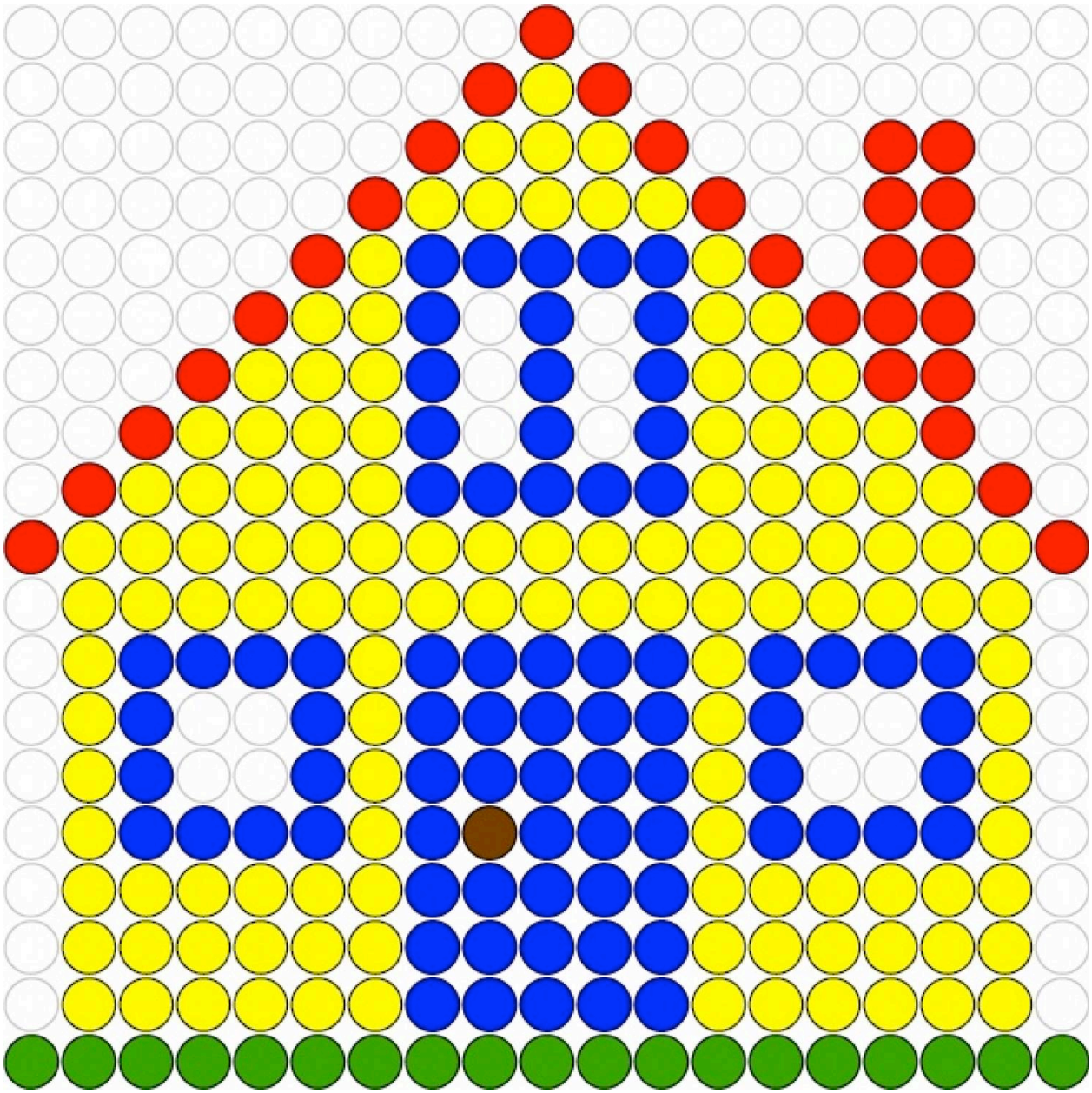
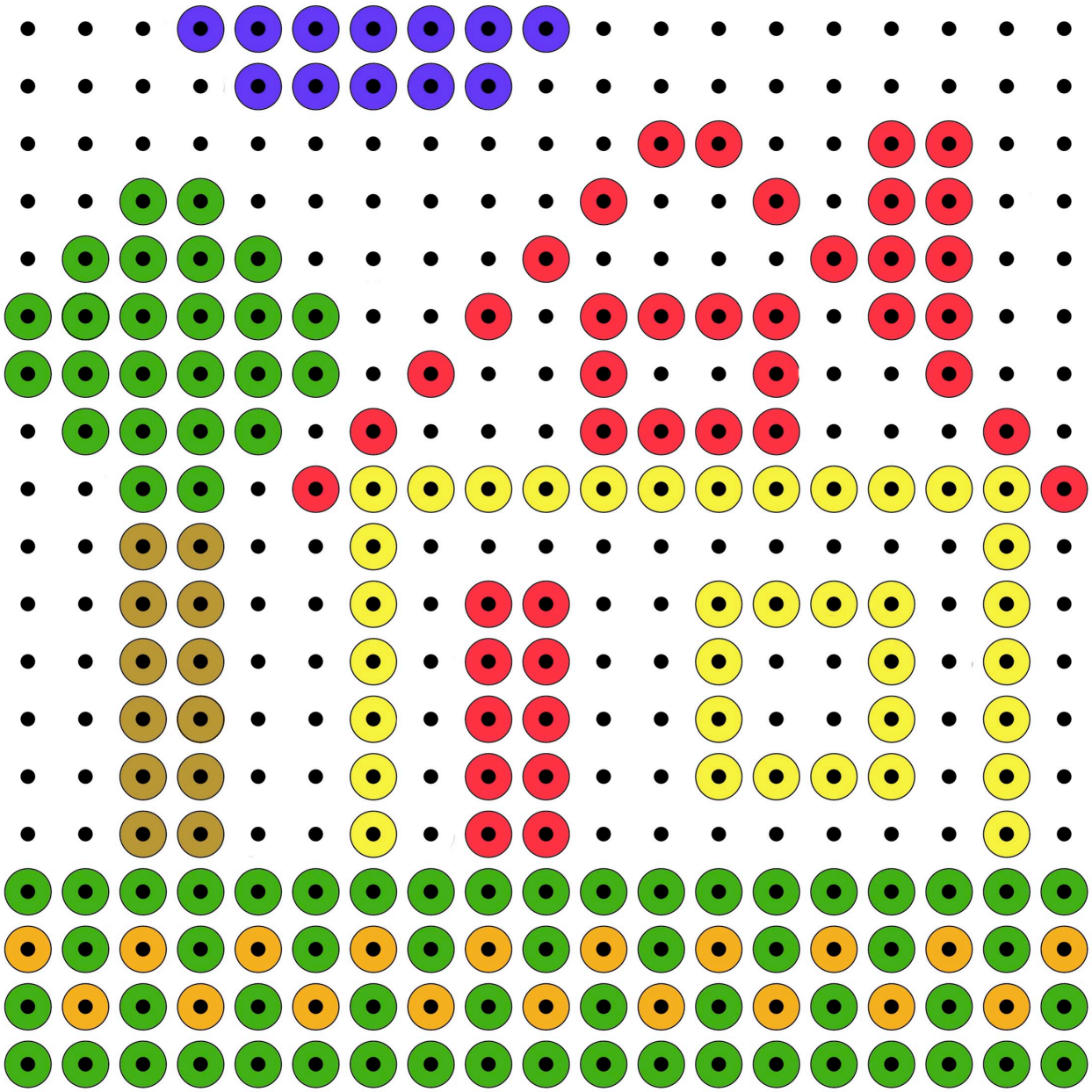
Bijlage 3